

Państwowa Szkoła Wyższa
im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

STANISŁAWA NAZARUK
JOANNA MARCHEL

Gotowość szkolna dzieci

**Wyniki badań z wybranych przedszkoli
z terenu Białej Podlaskiej**

Biała Podlaska 2016

Wydawca:
Państwowa Szkoła Wyższa
im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Recenzenci:
prof. nadzw. dr hab. Anna Klim-Klimaszewska
dr hab. Elżbieta Jaszczyszyn, prof. UwB

© Copyright by Wydawnictwo PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej,
Stanisława Nazaruk, Joanna Marchel

ISBN 978-83-64881-17-6

Nakład: 150 egzemplarzy

Liczba arkuszy wydawniczych: 6



Wydawnictwo PSW JPII
ul. Sidorska 95/97, p. 334R
21-500 Biała Podlaska
www.pswbp.pl

Skład, druk i projekt okładki:
Agencja Reklamowa TOP, ul. Toruńska 148, 87-800 Włocławek
tel.: 54 423 20 40, fax: 54 423 20 80, www.agencjatop.p

Spis treści

Wstęp	5
ROZDZIAŁ I	
ŚRODOWISKA WSPIERAJĄCE UDANY START DZIECKA W SZKOLE	9
1. Rodzina pierwszym środowiskiem rozwoju i wychowania dziecka	9
2. Cele i zadania przedszkola w przygotowaniu dzieci do podjęcia nauki w szkole podstawowej	12
3. Chronologia wieku przedszkolnego dziecka	15
4. Rozwój wybranych form aktywności dziecka w wieku przedszkolnym	16
5. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana dzieciom w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym	19
ROZDZIAŁ II	
GOTOWOŚĆ DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI SZKOLNEJ	23
1. Istota i definiowanie pojęcia gotowość szkolna	23
2. Emocjonalno-społeczna gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole	27
3. Gotowość szkolna dziecka w zakresie rozwoju fizycznego	28
4. Dziecko umysłowo gotowe do podjęcia nauki w szkole	31
5. Gotowość dziecka do nauki czytania i pisania	32
6. Gotowość do uczenia się matematyki	33
ROZDZIAŁ III	
DIAGNOZA PRZEDSZKOLNA I JEJ ROLA W PRZYGOTOWANIU DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI SZKOLNEJ	37
1. Cele i warunki przeprowadzania diagnozy przedszkolnej	37
2. Najczęściej wykorzystywane metody w diagnozie przedszkolnej	41
3. Narzędzia badawcze stosowane przez nauczycieli w diagnozie przedszkolnej	45

ROZDZIAŁ IV**KOMPETENCJE DZIECI DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE****PODSTAWOWEJ – PRZYKŁAD NAUCZYCIELSKIEJ DIAGNOZY 49**

1. Analiza kompetencji dzieci w świetle wyników nauczycielskiej diagnozy 49
2. Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych 50
3. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną. Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania 52
4. Kształtowanie sprawności fizycznej i wychowanie zdrowotne 57
5. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych 60

ROZDZIAŁ V**ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ DIAGNOSTYCZNYCH 63**

1. Przedmiot i cel badań 63
2. Problemy i hipotezy badawcze oraz ich wskaźniki 65
3. Metody, techniki i narzędzia badawcze 67
4. Teren badań, dobór próby i charakterystyka badanych osób 71

ROZDZIAŁ VI**GOTOWOŚĆ SZKOLNA DZIECI PIĘCIOLETNICH I SZEŚCIOLETNICH****W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH 77**

1. Wybór testów do analiz statystycznych 77
2. Podstawowe dane badanej populacji dzieci 79
3. Statystyki opisowe skali gotowości szkolnej w badanej grupie dzieci 80
4. Zbadanie istotności różnic za pomocą wybranych testów statystycznych 87
5. Analiza jakościowa wyników gotowości szkolnej 91

Zakończenie 101

Bibliografia 105

Wstęp

Celem monografii, którą adresujemy głównie do studentów kierunku pedagogika, jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakie w rzeczywistości są możliwości rozwojowe dzieci 5- i 6-letnich tuż przed rozpoczęciem przez nie edukacji szkolnej. W trakcie prowadzenia badań okazało się, niestety nie po raz pierwszy, że nie merytoryczne argumenty i fakty dotyczące gotowości szkolnej dzieci, a zmieniająca się rzeczywistość polityczna determinuje decyzje dotyczące edukacji. Mimo zawirowań organizacyjnych jakie ponownie czekają maluchów i ich rodziców 1 września 2016 roku, zdiagnozowanie możliwości rozwojowych dzieci w sposób obiektywny i niezależny od innych niż merytoryczne uwarunkowania, stanowiło główne założenie opracowania.

Powszechnie wiadomo, że pierwsze lata życia dziecka decydują o jego rozwoju i dalszych losach. Wtedy kształtują się jego możliwości intelektualne i rozwija się większość wrodzonych predyspozycji, w tym także zdolność uczenia się. Dlatego działania edukacyjne, szczególnie istotne na tym etapie rozwoju, oddziaływania wychowawcze, stymulowanie rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze rezultaty w okresie przedszkolnym. Wymieniony okres jest szczególnie istotny ze względu na zapobieganie ewentualnym trudnościom wychowawczym, niwelowaniu dysharmonii rozwojowych, a także na wyrównywaniu zaniedbań środowiskowych. Postawy i umiejętności, które dzieci wynoszą z przedszkola, procentują w szkole lepszymi wynikami w nauce, a w dorosłym życiu lepszym funkcjonowaniem społecznym i zawodowym. Mając na uwadze w skrócie zarysowane powyższe fakty, należy stwierdzić, że edukacja przedszkolna we współczesnym świecie stała się prawie tak samo ważna i niezbędna do rozwoju dziecka jak edukacja szkolna. Obecnie spotykamy się z informacjami o potrzebie kształtowania kluczowych kompetencji dziecka już w wieku przedszkolnym, a w związku z tym ranga przedszkola ciągle wzrasta.

Wszystkie dzieci rozpoczynające edukację szkolną powinny reprezentować określony w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego*¹ poziom wiadomości i umiejętności z różnych dziedzin edukacji. Praca rozpoczęta w przedszkolu, będzie kontynuowana na I etapie edukacyjnym czyli edukacji wczesnoszkolnej. Dziecko rozpoczynając naukę w szkole podstawowej, zaczyna zmieniać swoje dotychczasowe życie, z bycia małym dzieckiem staje się poważnym uczniem. Z własnego doświadczenia wiemy, że

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, opublikowane 18 czerwca 2014 r. Dz. U. z 2014 r., poz. 803, zał. 1.

przed dzieckiem, które po raz pierwszy przychodzi do szkoły, stoją nowe wyzwania, wynikające ze zmian wielu sytuacji, głównie: edukacyjnych, wychowawczych, środowiskowych, rówieśniczych. Wielość zmian może zachwiać jego poczuciem bezpieczeństwa. Wydarzenie to, nie może być szokiem dla samego dziecka i jego rodziców.

W kontekście wymienionej sytuacji, przedstawionej z konieczności w skrócie, widoczne są zadania jakie ma do wykonania przedszkole. Główne zadanie to przygotowanie dziecka do zmian jakie czekają na nie w szkole. Ważne jest, aby dziecko było gotowe na te zmiany. Jego rozwój umysłowy, fizyczny, emocjonalny, społeczny musi osiągnąć taki poziom, aby sprostać temu wyzwaniu.

Zainteresowania dziecka powinny być ukierunkowane nie tylko na naukę, powinno mieć ukształtowane poczucie obowiązku, umieć podporządkować się poleceniom nauczyciela, umieć współdziałać w grupie rówieśniczej, powinno być przystosowane do wymagań szkoły i kontynuowania nauki w szkole podstawowej. Kształtowana w przedszkolu osobowość dziecka, zdolności poznawcze, umysłowe, postawy moralne i społeczne powinny pozwolić mu osiągnąć gotowość szkolną. Dzieci, które uczęszczają do przedszkola zdobywają wiedzę, umiejętności i kompetencje, które będą podstawą w dalszym rozwoju szkolnym. Ważne jest, aby pierwszy kontakt ze szkołą nie był zniechęcający dla przyszłego ucznia. Tu należy wskazać na ogromną rolę, którą ma do odegrania nauczyciel przedszkola, a mianowicie przygotowania dziecka do udanego startu w szkole.

Zarysowane we wstępie zagadnienia związane z gotowością szkolną dziecka, zawarte są w sześciu rozdziałach niniejszego opracowania. Szczególną uwagę zwrócono na kwestie związane z procesem realizacji głównych celów wychowania przedszkolnego sformułowanych w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego* z 30 maja 2014 roku. W piątym rozdziale, najważniejszym z punktu widzenia metodologicznych założeń badań, określono cel i przedmiot badań tj. poznanie stopnia gotowości szkolnej dzieci 5- i 6-letnich z wybranych przedszkoli z terenu Białej Podlaskiej. Określono problemy i hipotezy badawcze zakładając, że stopień gotowości szkolnej u dzieci pięcioletnich i sześcioletnich może być zadawalający. Założono, że przeprowadzenie diagnozy przedszkolnej określi, czy i na ile dziecko poradzi sobie w klasie pierwszej, czy będzie w stanie opanować wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej. Przyjęto, że wyniki diagnozy mogą służyć wszystkim podmiotom odpowiedzialnym za edukację wczesnoszkolną, a w szczególności studentom, którzy w przyszłości chcą podjąć pracę na stanowisku nauczyciela wychowania przedszkolnego.

W ostatnim rozdziale pracy zaprezentowano wyniki badań i przedstawiono opracowania statystyczne wyników punktowych uzyskanych w badanej grupie dzieci liczącej około 500 osób. Zastosowano narzędzie badawcze tzw. Arkusz Skali Gotowości Szkolnej². Za pomocą testów statystycznych U Manna-Whitneya i Kruskala-Wallisa zbadano istotność różnic. W zakończeniu pracy dokonano weryfikacji hipotez badawczych oraz przedstawiono wnioski z przeprowadzonych statystycznych analiz ilościowych i jakościowych oraz konkluzje, które mogą być przyczynkiem do pogłębienia refleksji pedagogicznej nad gotowością szkolną, w szeroko rozumianym kontekście rozwoju dziecka, nie tylko z punktu widzenia nauczycieli przedszkoli, studentów, pedagogów ale i rodziców.

Jednocześnie autorki zdają sobie sprawę, że prezentowane opracowanie nie wyczerpuje szerokiej problematyki gotowości szkolnej, którą można rozpatrywać na wielu płaszczyznach i w kontekście wielości i jakości czynników determinujących ten proces.

W tym miejscu należy podkreślić, że publikacja powstała dzięki środkom pozyskanym z grantu na badania własne Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Autorki dziękują dyrekcjom przedszkoli białskich i nauczycielom za okazaną pomoc i życzliwość, dzięki którym możliwe było zorganizowanie i sprawne przeprowadzenie badań. Dziękują również recenzentkom pracy dr hab. Annie Klim-Klimaszewskiej i dr hab. Elżbiecie Jaszczyszyn za cenne wskazówki.

² A. Frydrychowicz i in., *Skala gotowości szkolnej*, Warszawa, Wydawnictwo Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 2006.

Summary

Statutory provisions obliging five-year-old children to have a year preparation in so-called zero unit in nurseries or primary schools and lowering school age of children from seven to six years provoked a stormy public debate, which goes far beyond the environment's most interested in the problems of school and family. Different social and political groups loudly argued and still argue its position in support of both government proposals for the change, as well as negating and criticizing it. Among the many critical voices, particularly noteworthy is the voice of the parents who pay attention to the fact that in this way childhood is reduced, and that the five-year-old preschooler cannot cope with the challenges of education as a six-year-old pupil in school. The objections of the part of parents against sending six-year-old children to school even took the form of a mass social movement under the catchword "Save the children".

The purpose of this study in no way was siding with one party in a public discussion on the lowering of school age of children. The authors meant primarily to answer the question of what, in fact, are the possibilities of development in five-year-old and six-year-old children. Diagnosis of these capabilities in an objective and independent of other than substantive considerations, was the main assumption of the study.

The monograph was created thanks to funds obtained from a grant to own research of Higher State School of Pope John Paul II in Biała Podlaska. The authors thank the managements and teachers of nurseries in Biała Podlaska for their help and kindness, through which it was possible to organize and conduct research smoothly. Also, they wish to thank to the reviewers of the study: Associate Prof. Anna Klim-Klimaszewska and Associate Prof. Elżbieta Jaszczyszyn for valuable clues.